

GRETA LOVÉN:

En skola för framtiden?

Skolöverstyrelsen har framlagt ett förslag till förändring av grundskolans nuvarande läroplan, som gällt de senaste tio åren. Denna har lett till att kunskapsklyftorna mellan elever med olika bakgrund och förutsättningar ökat i stället för minskat. SÖ föreslår ett slopande av det frivilliga valet mellan särskild och allmän kurs i språk på högstadiet. Folkhögskollärare Greta Lovén vänder sig mot detta och konstaterar att en nivågruppering i språkundervisningen är det enda som gynnar alla elever och gör språkundervisningen meningsfull. Tag vara på begåvningarna och öka valfriheten så att de kan utveckla hela sin personlighet, men ge även skoltrötta elever en chans, uppmanar hon. Utvidga försöken med anpassad studiegång, dvs att skoltrötta högstadiel elever får gå i skolan en dag per vecka och arbeta ute på vanliga arbetsplatser för övrigt. Skolledan övervinnes, och vad de förlorar i teoretiska studier kan de ta igen senare.

Genom 1969 års Läroplan för grundskolan (Lgr 69) "kom principen om en sammanhållen skola närmare sitt förverkligande. Det var ett led i strävan att i utbildningen skapa en för alla elever gemensam referensram," fastslår SÖ inledningsvis. Det var meningen att den sammanhållna skolan skulle "hos eleverna utveckla självständighet, kritiskt tänkande, samarbetsförmåga och handlingslust."

Efter nio år med Lgr 69 är det dags för utvärdering: hur har målen uppfyllts?

Kunskapsklyftorna mellan elever med olika bakgrund och förutsättningar har ökat, inte minskat. Eleverna är med få undantag bedrövtligt osjälvständiga. I stället för kritiskt tänkande har en allmänt kverulantisk attityd brett ut sig. Apati snarare än handlingslust präglar alltför många. Konkurrens anses vara vanligare än samarbete. Mobbning och skolk florerar. Den sammanhållna skolan har uppenbarligen misslyckats att uppfylla målen.

Under det senaste året har vänstern skyllt skolans misslyckande på betygen: "De svaga slås ut av betygen." Om betygen avskaffas blir allt väl inom skolan – så förenklat ser vänstern på skolans problem. Naturligtvis är det inte betygen som orsakar att vissa "slås ut", utan det faktum att dessa inte kunnat tillgodogöra sig undervisningen, som har legat på för hög nivå för dem. Det tycks SÖ ha klart för sig, så nu skall undervisningen avteoretiseras, bli mer laborativ – för alla. Då är det likgiltigt för SÖ att det finns en minst lika stor grupp elever som redan nu finner undervisningen alltför ytlig och lätt. De har lika stor rättighet som andra att få stimulans

i skolarbetet. Dessutom behöver samhället (=vi alla) de teoretiska begåvningarna mer än någonsin.

Differentierad språkundervisning

Benhårt centralstyrd har skolan sedan Lgr 69 antogs försökt tvinga på alla barn samma kunskaps- och färdighetsuniform. Men hur ser barn ut i verkligheten? Verkligheten är den, att i en klass på trettio tolvåringar några befinner sig på en åttaårings intellektuella nivå, några på en vuxens. Det vet pedagogikteoretikerna. Därför befalldes lärarna att tillämpa "differentiering inom klassens ram". Hur tillgodoser man 30 individers skiftande behov på en 40-minuterslektion? Och om det vore möjligt, hur går det då med gruppgemenskapen och den sociala fostran, som är målet och meningen med de sammanhållna klasserna?

De som skulle kunna gå fort framåt och lära sig mycket får nu tillbringa hela grundskoletiden i en sorts intellektuell karantän. De tränas inte heller i arbetsdisciplin (läxläsning klarar de sig utan). Det enda krav som ställs på dem är att de skall uthärda att ha tråkigt.

De som är i underläge, de sent utvecklade eller svagt begåvade utan stöd hemifrån, kommer allt längre efter på högstadiet. Till slut tycker de det inte tjänar någonting till att alls komma till skolan.

En del trettonåringar kommer till sjuan med ett engelskt ordförråd på några tiotal ord, medan andras kan räknas i firsiffriga tal. Kan man tänka sig något så meningslöst – och grymt – som att sammanföra dessa i

samma kurs? Det är emellertid vad SÖ nu vill: alternativkurserna skall avskaffas efter fem års övergångstid.

Skulle en vuxen som lärt sig några ord spanska på semestern trivas i samma kurs som de som talar språket nästan flytande? Om språkundervisning skall vara meningsfull måste den ske på rätt nivå. Därför räcker det inte ens med den frivilliga uppdelning vi nu har i allmän och särskild kurs, utan det behövs ytterligare differentiering. Tre nivåer per årsklass är realistiskt, och valet får inte enbart vara frivilligt, utan måste grundas även på förmåga och resultat.

Men just inför nivågruppering skyggar SÖ våldsamt, fastän det nu är alldeles uppenbart att nivågruppering i språk är det enda som gynnar alla. Nivågruppering i språkundervisningen innebär inte utslagning av vissa, såsom det nuvarande systemet gör, utan en lyftning av alla, och mest de svaga. Vinsten i arbetsro och trivsel vore en efterlängtd sidoeffekt.

I franska och tyska vill SÖ skära ned timantalet och slopa alternativkurser helt. "När man bedömer vilken tid som erfordras för studier i franska eller tyska bör man se problemet i ett perspektiv av livslångt lärande. Man kan inte begränsa sig till att se på ungdomsskolans möjligheter härvidlag..." påstår SÖ. Varför just franska och tyska? Det är faktiskt så att kanske speciellt flickor har stort intresse för främmande språk i tonåren, då det också går lättare att lära sig språk än senare i livet. Däremot har många föga intresse för samhällskunskap och liknande ämnen. Varför skulle inte dessa ämnen lika gärna kunna "ses i ett perspektiv av

livslångt lärande"? Det måste väl i den tilltagande internationaliseringens tid vara önskvärt att så många som möjligt lämnar skolan med goda språkkunskaper.

Nya arbetssätt

I andra skolämnen är inte nivågruppering nödvändig eller ens önskvärd. Matematikämnets karaktär gör det lättare att individualisera än andra ämnen. Där passar det också bra att låta dem som hunnit längre hjälpa sina kamrater, till nytta för bägge parter, inte minst för den som måste tänka igenom det som skall läras ut och samtidigt får en repetition av passerade moment. De få stora matematiska begåvningarna bör ges tillfälle att följa undervisningen i högre klasser, om de har lust.

Orienteringsämnena – historia, biologi o dyl – lämpar sig mycket väl för experiment med nya arbetssätt. Det borde vara oerhört stimulerande för lärarna att sätta sig ned och diskutera fram sätt att göra eleverna mer intresserade och aktiva. Om också elevernas idéer och uppslag tas på allvar, diskuteras, förverkligas och utvärderas, borde arbetsklimatet bli mycket bättre i skolan.

I brist på privatskolor måste den pedagogiska förnyelsen tillåtas att växa fram inom det allmänna skolväsendet. Många lärare kommer säkert att finna SIA:s arbetslagsidé utvecklingsbar och inspirerande sedan de fått lära sig hur man kan börja. (Fortbildningskurser startas i år). En del lärare föredrar troligen att arbeta enskilt på sitt gamla beprövade sätt. Sådant som redan fungerar bra finns det inte anledning att ändra på.

Kanske lika goda resultat uppnås antingen arbetet har bedrivits enligt gamla eller nya metoder? Målet för arbetet i skolan måste ju alltid vara att öka elevernas kunskaper och färdigheter, inte metoderna i sig själva.

Överhuvudtaget måste lärarna få mycket bättre utbildning och fortbildning, om nya metoder skall ha en ärlig chans att slå igenom. Det räcker inte bara att hurtfriskt uppmana dem att sätta igång, de flesta måste få lära sig hur. Grupparbete har varit på modet i mer än ett par decennier, och de flesta lärare har väl försökt hänga med. Men det är svårt att få grupparbete att fungera så att alla arbetar och det blir bra resultat, något som eleverna måste skolas in i mycket omsorgsfullt. Om man utan förberedelse sätter i gång: "Nu skall vi ha grupparbete om Asien!" är det bäddat för misslyckande. Så har det ofta gått till, tyvärr, och så har grupparbetet fått dåligt rykte – inte för att det verkligen är en dålig metod, utan för att lärarnas utbildning varit bristfällig.

Mer praktiskt arbete

För elever med särskilt svårartad skolleda har det i år bedrivits försök i några kommuner med "anpassad studiegång". Det innebär att eleven kommer till skolan någon dag i veckan för undervisning enligt speciellt schema men tillbringar mesta tiden på en arbetsplats. Som alternativ till heltidsskolk är det ett stort framsteg. Något lär de sig i skolan. Mycket lär de sig på en arbetsplats där de – kanske för första gången i livet – får uppleva naturlig gemenskap med vuxna människor. Största vinsten är kanske ändå

att de inte blir befästa i avsky och ovilja mot skolan, utan senare kan ta igen vad de förlorat teoretiskt, till exempel i en folkhögskolekurs.

I de lägre tonåren är det många som längtar ut till praktiskt arbete. Arbetlivserfarenhet anses värdefull och ger poäng vid antagningen till spärrade linjer. Men praktiskt arbete under grundskoleåren ser SÖ helt ologiskt som en sista utväg i undantagsfall. Jag är övertygad om att många pojkar och flickor med glädje skulle välja praktiskt arbete under någon eller några terminer på högstadiet, och att flertalet av dem förr eller senare skulle återvända till böckerna med bättre motivation.

Öka valfriheten

"Ett bestämt krav på det nya tillvalssystemet är alltså att grundskolans elever inte får skiktas på så sätt att skilda elevgrupper får olika möjligheter till studier, yrkesutbildning och arbete efter grundskolan. I detta perspektiv vore det mest konsekvent att införa ett helt sammanhållet högstadium." Om man resonerar så, har man en helt mekanisk uppfattning om studier och utbildning: ett visst kvantum undervisning ger samma kunskaper hos alla, antingen de suttit av timmarna utan att förstå ett dugg eller tillägnat sig allt.

Men om man verkligen vill att varje människa skall ha samma möjligheter att utveckla hela sin personlighet, måste det finnas mycket större valfrihet i skolan. Baskunskaper bör vi sträva att ge även de mest teoriavvisande men för övrigt låta eleverna välja efter intresse. Dock med prestationskrav!

Praktiskt arbete för dem som ledsnat på böcker. Mycket språk för språkbegåvade. Avancerad matematik, fysik och kemi för naturvetenskapligt lagda. Biologi och ekologi för dem som älskar djur och natur. Musik och dans för dem som har dessa intressen. Och så vidare.

Människor med kunskaper i de mest skiftande ämnen klarar vi oss inte utan i dag, och ännu mindre i morgon. Sverige har nu stor brist på tekniker och ekonomer som är språkkunniga. En stor del av världen är franskspråkig, och vi skulle ha goda möjligheter att erövra betydande marknadsandelar där, om vi hade fransktalande försäljare.

Det håller inte heller att hänvisa till att de stora begåvningarna alltid klarar sig. Är det alldeles säkert? Räcker det med att de "klarar sig", borde vi inte kunna vänta extra stora insatser av dem inom industri, förvaltning eller forskning? Och de något mindre stora och halvstora begåvningarna? Det behövs mängder av välutbildat folk på litet lägre nivåer för att förverkliga de stora andarnas idéer. Ingenjörer skall kunna räkna rätt, om vi skall kunna lita på flygplan, broar och processindustrins maskiner. De som skall sköta våra kontakter med utlandet måste behärska främmande språk väl, antingen de arbetar inom exportindustri eller förvaltning.

Men den som valt praktiskt arbete och går ut grundskolan med minimikunskaper i teoretiska ämnen, är inte den "utslagen"? Tvärtom. Han/hon kan visserligen inte direkt välja vilken gymnasielinje som helst, men har heller inte gripits av livslångt hat mot böcker. Det är troligt att flickan som valt

praktiskt arbete i en TV-firma, och som där har fått klart för sig att hon vill bli TV-tekniker, när hon nu är äldre och mera mogen, har tillräcklig motivation för att komplettera betygen i de ämnen som fattas. Här om någonstans vore det befogat att "inte begränsa sig till enbart grundskolans möjligheter".

Värna om kunskaperna

Det är oroande att en så negativ attityd till kunskaper och betyg håller på att breda ut sig. Betyg används som mätinstrument inom utbildningen över hela världen. Försök att slopa dem har misslyckats. I ett samhälle utan betyg blir det klen med verkliga kunskaper, vad än idealisterna inbillar sig. Hur skall någon kunna bli en fri och självständigt tänkande människa utan att äga fasta kunskaper? Kunskaper ger trygghet och förankring i tillvaron. Den som saknar kunskaper

har ingenting att bygga ett kritiskt tänkande på och blir lätt att manipulera.

När nu länder som nyss var u-länder kan producera lika bra varor som vi, fastän till mycket lägre priser, måste vi göra vårt yttersta för att förbereda återerövringen av det industriella försprång vi haft men håller på att förlora. Vi måste ligga före, om vi skall kunna överleva som industrination och välfärdssamhälle. Vi kan inte konkurrera med våra gamla vanliga produkter, utan vi måste finna nya, långt mer sofistikerade. Därtill fordras en avancerad forskning, både grundforskning och tillämpad sådan, som aldrig tillförne. Om inte begåvningarna tas till vara i skolan, blir forskningen i framtiden lidande, och därmed hela samhället. Vi måste äntligen inse hur oombärliga toppbegåvningarna är för oss alla, för vår levnadsstandard och vårt trygga dagliga liv, nu och i framtiden.